Ročník 2012

SBÍRKA ZÁKONŮ

ČESKÁ REPUBLIKA

Částka 138 **Rozeslána dne 9. listopadu 2012** **Cena Kč 53,–**

OBSAH:

369. Nález Ústavního soudu ze dne 16. října 2012 sp. zn. Pl. ÚS 16/12 ve věci návrhu na zrušení § 175 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

369

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 16/12 dne 16. října 2012 v plénu složeném z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Vlasty Formánkové, Vojena Güttlera, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Dagmar Lastovecké, Jana Musila, Jiřího Nykodýma, Miloslava Výborného a Michaely Židlické o návrhu K. Š. na zrušení § 175 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení,

takto:

I. Ustanovení § 175 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se ve slovech „do tří dnů" a ve slovech „v téže lhůtě" ruší uplynutím dne 30. dubna 2013.

II. Ve zbylých částech se návrh na zrušení § 175 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, odmítá.

Odůvodnění

I.
Rekapitulace návrhu navrhovatelky

1. Včas a řádně podanou ústavní stížností se navrhovatelka domáhá, aby Ústavní soud zrušil nálezem rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. listopadu 2010 č. j. 5 Cmo 270/2010-112. Řízení o ústavní stížnosti je vedeno pod sp. zn. IV. ÚS 376/11. S návrhem na zrušení uvedeného rozsudku se domáhala rovněž zrušení § 175 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „o. s. ř."), a to zejména z následujících důvodů:

2. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 17. června 2010 č. j. 37 Cm 419/2009-84 zrušil směnečný platební rozkaz Krajského soudu v Ostravě č. j. 32 Cm 76/2009--14 ze dne 25. 2. 2009. Proti tomuto rozsudku podal žalobce, společnost GORASAN COMPANY LIMITED, Theklas Lysioti 35, EAGLE STAR HOUSE, 6th floor, P. C. 3030, Limassol, Cyprus, (v řízení o ústavní stížnosti navrhovatelky Ústavním soudem evidované pod sp. zn. IV. ÚS 376/11 vedlejší účastník, dále jen „žalobce"), odvolání. V odvolacím řízení Vrchní soud v Praze změnil rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci tak, že směnečný platební rozkaz Krajského soudu v Ostravě č. j. 32 Cm 76/2009-14 ze dne 25. 2. 2009 ponechal v platnosti. Podle názoru navrhovatelky Vrchní soud v Praze v uvedeném rozsudku rozhodl především v rozporu s ustanovením § 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, v rozporu s ustanoveními § 1, 2, 120 a 134 o. s. ř., v rozporu s čl. 11, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina"), a tím porušil právo navrhovatelky na spravedlivý proces. Vrchní soud v Praze v tomto případu (ale nejen v tomto případu) totiž směnečné spory podle navrhovatelky nerozhoduje nestranně a vykládá zákon (především § 120 a 134 o. s. ř.) úmyslně zcela chybně, v rozporu se zněním

a smyslem zákona, v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu a v rozporu s obecně pojímanými zásadami morálky, spravedlnosti a v rozporu s dobrými mravy.

3. Směnečné spory podle navrhovatelky soudí v České republice jen určité senáty, které se na tuto problematiku specializují a řídí se výhradně zákonem č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon směnečný a šekový") a § 175 o. s. ř. a žádné jiné části občanského zákoníku, občanského soudního řádu ani jiné předpisy včetně Ústavy České republiky (dále jen „Ústava"), Listiny a Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod pro ně neexistují.

4. K dokreslení okolností právě projednávaného případu pak navrhovatelka zejm. uvádí, že přibližně v roce 2002 poskytovala společnost FAST FINANCE, s. r. o., drobné půjčky velkému počtu klientů. Půjčky byly podle smlouvy spláceny tak, že pracovník poskytovatele půjčky si každý týden chodil pro splátky. V průběhu splácení však poskytovatel půjček přestal pro splátky docházet a poslal klientům dopis se sdělením, že se rozhodl změnit způsob splácení tak, že klienti budou posílat peníze měsíčně složenkou. Přestože klient se změnou smlouvy nesouhlasil, poskytovatel přestal pro splátky docházet, a tak přivedl dlužníka do prodlení. Po určité době věřitel podal návrh na vydání platebního rozkazu na zaplacení dlužné částky včetně úroků. Protože dlužníci (klienti) většinou nemají žádné právnické ani ekonomické vzdělání, neuměli se bránit a nakonec vše zaplatili, většinou včetně nákladů exekuce. Po skončení exekuce, kdy jim exekutor potvrdil, že celý dluh byl uhrazen, pokládali tuto záležitost za skončenou a většinu písemností v této věci si již neschovali. Společnost FAST FINANCE, s. r. o., počkala několik let (v průběhu nichž indosovala směnky na žalobce) a poté bylo podáno několik tisíc směnečných žalob. Naprostá většina žalovaných vůbec neví, o co jde, a není schopna adekvátně reagovat a do směnečných námitek napíše jen to, že půjčku i s příslušenstvím splatila a že nic nedluží. Částku okolo 10 000 Kč si totiž podle navrhovatelky většinou nepůjčují bohatí a vzdělaní lidé. Pokud si někdo půjčí částku 10 000 Kč, nemívá svého advokáta ani dostatečné znalosti práva. Po doručení směnečného platebního rozkazu má přitom 3 dny na to, aby si advokáta obstaral a současně, aby mu zaplatil několik tisíc korun jako zálohu. I když se to některým žalovaným podaří, nastane další problém. Půjčky byly poskytovány v roce 2002, žaloby byly podávány v letech 2008–2009. Po tolika letech žalovaní většinou už nemají potřebné doklady ani si přesně nepamatují, jak celá věc probíhala; advokát tedy nemá potřebné podklady pro vypracování relevantních námitek – navíc mu na to většinou zbývají jeden až dva dny. Soudy pak podle navrhovatelky vydávají rozsudky, v nichž ponechávají směnečný platební rozkaz v platnosti s tím, že konstatují přísnost směnečného řízení a rigiditu zákona. Pokud už se soud prvního stupně věcí zabýval a směnečný platební rozkaz zrušil, žalobce se odvolal a vrchní soud vždy rozsudek krajského soudu změnil tak, že se směnečný platební rozkaz ponechává v platnosti.

5. V této souvislosti je podle navrhovatelky příznačné stanovisko JUDr. Zdeňka Kovaříka (soudce Vrchního soudu v Praze a předního odborníka na směnečné právo v České republice) např. v článku K dokazování o pravosti podpisu směnky. Právní rozhledy, 2010, č. 8, s. 267–272, kde tento autor podle navrhovatelky zásadně preferuje majitele cenného papíru, tedy směnky.

6. Nadto je třeba si podle navrhovatelky uvědomit, že směnečné právo, jak ho prezentuje zákon směnečný a šekový, bylo formulováno ve druhé polovině 19. století a od té doby nedoznalo významnějších změn. Odráží tak realitu 19. století, kdy byly směnky používány jen v poměrně úzkém okruhu osob, které se většinou znaly přímo nebo prostřednictvím společných známých. Dnes se užívání směnek mimo užití v obchodních vztazích rozšířilo i na používání především blankosměnek různými nebankovními osobami, mnohdy pochybnými až podvodnými, kdy jsou blankosměnky užívány k získání různých neoprávněných či podvodných zisků a soudy svým přepjatým formalismem jim k tomu pomáhají.

7. V souladu s těmito obecnými souvislostmi je pak podle navrhovatelky zřejmé, že remitent a žalobce postupují ve shodě a k indosaci směnek – to znamená i směnky, kde je jako dlužník uvedena navrhovatelka – došlo jen proto, aby se žalobce vyhnul kauzálním námitkám, případně i proto, aby se vyhnul placení daní (proto zřejmě převedl směnky na kyperskou společnost).

8. Navrhovatelka se domnívá, že soudy by měly rozhodovat nestranně a ne hájit zájmy vlastníků cenných papírů, zvláště v případě, že se jedná zcela zjevně o nemorální, možná i úmyslně podvodné jednání žalobce a jeho právního předchůdce. To ostatně dokládá postup žalobce i v případě navrhovatelky. Remitent nikdy nevznesl žádný nárok na zaplacení smluvní pokuty ani žádný jiný nárok. Neměl dokonce vůči navrhovatelce žádnou splatnou pohledávku, a nebyl proto oprávněn zajišťovací blankosměnku doplnit. Přesto blankosměnku doplnil a indosoval na žalobce. O této skutečnosti nikdo navrhovatelku neinformoval, směnka jí nebyla předložena ani při splatnosti, takže o její existenci neměla ponětí. V této situaci pak žalobce podal žalobu a soud vydal směnečný platební rozkaz. Zatímco žalobce měl na přípravu žaloby, jakož i celého postupu, několik let, navrhovatelka má tři dny na to, aby podala proti směnečnému platebnímu rozkazu námitky; k později podaným námitkám soud nepřihlíží. Protože navrhovatelka předmětnou blankosměnku nepodepsala, nevěděla vůbec, o co jde, a během tří dnů musela uvést vše, co proti směnečnému platebnímu rozkazu namítá. Tím je nepochybně porušena rovnost účastníků v řízení. Proto je podle jejího názoru potřeba zrušit § 175 o. s. ř. a směnečné řízení podřídit obecnému řízení, aby žalovaný měl možnost se řádně bránit uplatnění směnečného nároku.

9. Kromě argumentace vážící se k principům směnečného řízení – tak jak byla v jejich vůdčích liniích právě nastíněna – navrhovatelka (stěžovatelka) obecným soudům ještě vytýká, že ji zatížily důkazním břemenem v otázce pravosti podpisu na směnce a že písmoznalecký posudek, z něhož v řízení vycházely, byl nekvalitní (stěžovatelka v ústavní stížnosti například podrobně rozebírá, zda znalcem v rámci jeho zkoumání srovnatelné podpisy byly pro stěžovatelku typickými či nikoli).

10. Ze všech výše uvedených důvodů tedy navrhovatelka Ústavnímu soudu navrhuje, aby vydal nález, kterým rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. listopadu 2010 č. j. 5 Cmo 270/2010-112 zrušuje, a rovněž navrhuje ve smyslu § 64, resp. § 74 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu"), aby přijal nález, kterým zruší ustanovení § 175 o. s. ř.

II.
Průběh řízení před Ústavním soudem a jím učiněná zjištění z vyžádaného spisového materiálu

11. Usnesením ze dne 2. 5. 2012 č. j. IV. ÚS 376/11-23 dospěl IV. senát Ústavního soudu k závěru, že uplatněním § 175 odst. 1 o. s. ř. ve slovech „do tří dnů" a ve slovech „v téže lhůtě" nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti, pročež návrh navrhovatelky na zrušení napadeného ustanovení, resp. toliko jeho části, postoupil k rozhodnutí plénu Ústavního soudu podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy.

12. Ústavní soud si vyžádal spisovou dokumentaci a vyzval účastníky řízení, aby se vyjádřili k návrhu na zrušení napadeného ustanovení.

13. Z vyžádaného spisového materiálu Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci evidovaného pod sp. zn. 37 Cm 419/2009 zjistil, že směnečným platebním rozkazem č. j. 32 Cm 76/2009-14 ze dne 25. 2. 2009 uložil Okresní soud v Ostravě navrhovatelce povinnost uhradit žalobci směnečný peníz ve výši 30 751 Kč spolu s šestiprocentním ročním úrokem od 9. 4. 2008 do zaplacení, směnečnou odměnu ve výši 103 Kč a na náhradě nákladů řízení částku ve výši 16 880,50 Kč.

14. Proti předmětnému směnečnému platebnímu rozkazu podala navrhovatelka včasné námitky (tyto námitky vznesla sama, bez pomoci právního zástupce). Uváděla, že nikdy nevyplnila ani nepodepsala blankosměnku na směnečnou sumu 30 751 Kč. Uvedená směnka je podle navrhovatelky podvodem už jen z důvodu falešného podpisu. Navrhovatelka nepopírala uzavření smlouvy o půjčce se společností FAST FINANCE, s. r. o., ovšem bez jakéhokoliv podpisu předložené blankosměnky. Půjčku nadto stále splácí. V rámci námitek navrhovatelka současně žádala, aby řízení ve věci bylo z důvodu jejího trvalého bydliště ve V. postoupeno místně příslušnému soudu v Liberci.

15. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 4 Nd 305/2009-34 ze dne 18. 9. 2009 byla projednávaná věc přikázána k projednání a rozhodnutí Krajskému soudu v Ústí nad Labem – pobočce v Liberci.

16. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozhodl svým rozsudkem ze dne 17. 6. 2010 č. j. 37 Cm 419/2009-84 tak, že zrušil směnečný platební rozkaz Krajského soudu v Ostravě č. j. 32 Cm 76/2009-14 ze dne 25. 2. 2009 (výrok I). Dále zavázal žalobce zaplatit navrhovatelce do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku na náhradě nákladů námitkového řízení částku ve výši 23 445,80 Kč k rukám JUDr. J. B., advokáta (výrok II). Konečně stanovil, že žalobce je povinen zaplatit do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku České republice – Krajskému soudu v Ústí nad Labem na náhradě nákladů řízení částku ve výši 2 870 Kč (výrok III).

17. K věci samé pak Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci v obsáhlém odůvodnění zejména uvedl, že podle závěrů znaleckého posudku je sporný podpis na originále předmětné směnky s velkou pravděpodobností podpisem navrhovatelky. Přesto však shledal námitku navrhovatelky týkající se pravosti podpisu směnky důvodnou. Písmoznaleckým zkoumáním lze totiž podle soudu vyslovit i kategorický závěr stavící mimo jakoukoliv pochybnost to, zda zkoumaný podpis je či není pravým, spontánním podpisem určité osoby. Kategorický závěr přitom v právě projednávané věci znalec nevyslovil podle krajského soudu i přesto, že ve svém posudku konstatoval dostatek kvalitního srovnávacího materiálu.

18. Proto krajský soud uzavřel, že v řízení nebylo prokázáno, že by podpis na směnce, při vznesené námitce nepravosti podpisu směnky zpochybňující pravost a pravdivost směnky coby soukromé listiny, byl s jistotou pravým podpisem navrhovatelky. Za této situace pak soud shledal námitku navrhovatelky jako zcela důvodnou a napadený směnečný platební rozkaz vzhledem k této skutečnosti za použití ustanovení § 175 odst. 4 o. s. ř. v plném rozsahu zrušil.

19. Pokud navrhovatelka podle krajského soudu dále ve svých námitkách poukazovala na skutečnost, že uzavřela se společností FAST FINANCE, s. r. o., blíže nespecifikovanou smlouvu o půjčce bez jakéhokoliv podepsání předložené blankosměnky, pak soud takové námitkové tvrzení hodnotil jako neurčité a neprojednatelné, neboť z uvedené námitky nebyla podle krajského soudu vůbec zřejmá polemika s předloženou směnkou. Za této situace, kdy žalovaná v námitkách popírala pravost podpisu na předložené směnce, je ze zbytku námitek zřejmé, že fakticky netvrdila konkrétní funkci směnky (ať platební či zajišťovací) k případné blíže nespecifikované smlouvě o půjčce uzavřené se společností FAST FINANCE, s. r. o., tedy subjektem navíc odlišným od žalobce, taktéž ani netvrdila a nekonkretizovala obsah kauzálního vztahu. Takto koncipovanou námitku tedy krajský soud hodnotil jako zcela neurčitou a neprojednatelnou, když z uvedené námitky podle soudu není zřejmé, co by vůbec mělo být předmětem řízení o takové námitce. Pro úplnost krajský soud v odůvodnění svého rozhodnutí ještě uvedl, že pokud ze strany za právního zástupce navrhovatelky byly v rámci ústního jednání ve věci dne 10. 12. 2009 vzneseny další námitky, pak krajský soud k uvedeným námitkám nepřihlížel s ohledem na ustanovení § 175 odst. 4 o. s. ř., neboť uvedené námitky byly vzneseny po uplynutí zákonné třídenní lhůty pro podání námitek.

20. K odvolání žalobce rozhodl Vrchní soud v Praze svým rozsudkem ze dne 11. 11. 2010 č. j. 5 Cmo 270/2010-112 tak, že změnil prvostupňový rozsudek, když směnečný platební rozkaz Krajského soudu v Ostravě č. j. 32 Cm 76/2009-14 ze dne 25. 2. 2009 ponechal v platnosti (výrok I). Výrokem II určil navrhovatelce povinnost zaplatit žalobci na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů 17 380 Kč do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám právního zástupce žalobce. Výrokem III konečně navrhovatelku zavázal zaplatit České republice, Krajskému soudu v Ústí nad Labem – pobočce v Liberci na náhradu nákladů řízení 2 870 Kč do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku.

21. Podle vrchního soudu – alespoň jak se podává z odůvodnění jeho rozhodnutí – je jistě možné kategoricky konstatovat, zda podpis na směnce je nebo není pravý. Ovšem kategorické závěry ve smyslu vyslovení pravosti podpisu se u renomovaných znalců podle vrchního soudu prakticky nevyskytují. Krajský soud přitom evidentně nevyšel z jím zmiňovaného posudku jako celku. Hodnocení

soudu prvního stupně lze především vytknout, že samotný znalecký posudek považuje na jednu stranu za konzistentní a znalec podle krajského soudu logicky a přesvědčivě odůvodnil svůj závěr, ovšem na druhou stranu krajský soud znalecký posudek nepovažoval za důkaz průkazný, byť zde šlo o jen nepatrný stupeň nepravděpodobnosti pravosti podpisu navrhovatelky. Odvolací soud tedy nesdílí názor soudu prvního stupně, že se žalovaná (navrhovatelka) vznesenou námitkou nepravosti podpisu ubránila povinnosti uložené jí směnečným platebním rozkazem, neboť podpis na směnce je s vysokou mírou pravděpodobnosti jejím podpisem. Co se ovšem týká ostatních námitek navrhovatelky, ty byly podle vrchního soudu krajským soudem správně posouzeny jako neurčité, respektive opožděné, tedy ve svém důsledku neprojednatelné a pojmově nezpůsobilé zvrátit povinnost plnit ze směnečného platebního rozkazu.

22. Senát Parlamentu České republiky jako účastník řízení ve svém vyjádření k návrhu zejména zrekapituloval návrh stěžovatelky (navrhovatelky). Dále konstatoval, že byť návrh formálně žádá zrušení celého § 175 o. s. ř., z obsahu podání je podle Senátu Parlamentu České republiky patrné, že ústavně spornou má být zejména lhůta tří dnů k podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu. K tomu pak zejména Senát Parlamentu České republiky zdůraznil, že žádná z novel týkajících se předmětného ustanovení [tedy zákon č. 519/1991 Sb. (účinný od 1. 1. 1992), zákon č. 238/1995 Sb., zákon č. 30/2000 Sb. a zákon č. 7/2009 Sb.] neaspirovala na koncepční změnu regulace směnečného (šekového) platebního rozkazu. Ovšem 18. 5. 2012 předložila vláda Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky návrh zákona, kterým se mění občanský soudní řád a některé další zákony (sněmovní tisk číslo 686, první čtení návrhu zákona je zařazeno na pořad čtyřicáté schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky začínající 5. 6. 2012), kterým se slovo „tří“ ve smyslu aktuálního znění § 175 odst. 1 o. s. ř. nahrazuje číslem „8“ s tím, že lhůta tří kalendářních dnů se jeví příliš krátkou – dlužníci nemohou na vydaný směnečný (šekový) platební rozkaz adekvátně reagovat. Zároveň předseda Senátu Parlamentu České republiky vyjádřil souhlas s upuštěním od ústního jednání ve smyslu § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

23. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky jako účastník řízení ve svém vyjádření k návrhu toliko zrekapitulovala legislativní proces, z něhož novely dotýkající se § 175 o. s. ř. vzešly. Za tohoto stavu nelze tedy podle Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky než vyjádřit stanovisko, že zákonodárný sbor byl přesvědčen o souladu zmiňovaných novelizujících zákonů s Ústavou a právním řádem České republiky. Posouzení ústavnosti § 175 o. s. ř. je tak plně na Ústavním soudu. Závěrem vyjádření k návrhu předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vyjádřila za Poslaneckou sněmovnu souhlas s upuštěním od ústního jednání ve smyslu § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

24. Navrhovatelka ve své replice k vyjádření účastníků řízení zejména uvedla, že § 175 o. s. ř. je použitelný (vyjma třídenní lhůty) u „klasické směnky“. U blankosměnek je situace podle navrhovatelky odlišná v tom, že žalovaní mnohdy nevědí, proč byla směnka doplněna (pokud vůbec vědí o její existenci). V případě blankosměnek tedy není sporná podle navrhovatelky jen ona třídenní lhůta, ale též koncentrace řízení zakotvená v odstavcích 1 a 4 posuzovaného zákonného ustanovení; žalovaný totiž o směnce nic neví a ve třech dnech má uvést vše, co proti směnečnému platebnímu rozkazu namítá. Z toho důvodu navrhovatelka trvá na tom, aby Ústavní soud zrušil celý § 175 o. s. ř. V závěru své repliky navrhovatelka souhlasila s upuštěním od ústního jednání ve smyslu § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

25. Od ústního jednání Ústavní soud v souladu s § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu upustil, neboť dospěl k závěru, že od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci, a účastníci řízení s upuštěním od ústního jednání vyslovili souhlas.

III.
Petit návrhu a dikce napadeného právního předpisu

26. Navrhovatelka se návrhem domáhá zrušení § 175 o. s .ř., v platném znění. Ustanovení § 175 o. s. ř. zní:

„(1) Předloží-li žalobce v prvopisu směnku nebo šek, o jejichž pravosti není důvodu pochybovat, a další listiny nutné k uplatnění práva, vydá na jeho návrh soud směnečný (šekový) platební rozkaz, v němž žalovanému uloží, aby do tří dnů zaplatil požadovanou částku a náklady řízení nebo aby v téže lhůtě podal námitky, v nichž musí uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá. Směnečný (šekový) platební rozkaz musí být doručen do vlastních rukou žalovaného. Nelze-li návrhu na vydání platebního rozkazu vyhovět, nařídí soud jednání.

(2) Ustanovení § 174 odst. 4 se použijí obdobně.

(3) Nepodá-li žalovaný včas námitky nebo vezme-li je zpět, má směnečný (šekový) platební rozkaz účinky pravomocného rozsudku. Pozdě podané námitky nebo námitky, které neobsahují odůvodnění, soud odmítne. Podané námitky soud odmítne též tehdy, podal-li je ten, kdo k podání námitek není oprávněn.

(4) Podá-li žalovaný včas námitky, nařídí soud k jejich projednání jednání; k námitkám později vzneseným však již nelze přihlížet. V rozsudku soud vysloví, zda směnečný (šekový) platební rozkaz ponechává v platnosti nebo zda ho zrušuje a v jakém rozsahu.

(5) Vezme-li žalovaný námitky zpět, soud usnesením řízení o námitkách zastaví; jednání není třeba nařizovat.

(6) Opravným prostředkem jen proti výroku o nákladech řízení je odvolání.“

K právě uvedenému budiž učiněna poznámka:

27. Z rekapitulace jak návrhu stěžovatelky (navrhovatelky), tak dosavadního průběhu řízení před obecnými soudy je zřejmé, že těžištěm tohoto rozhodnutí je směnka, respektive její úprava procesní a hmotněprávní. Ovšem jak z hlediska historického, tak i legislativně-technického je směnka – úprava v právním řádu České republiky v tomto ohledu není výjimkou – doprovázena šekem, byť jeho využití je i v současné době mnohem méně časté a nadto poněkud užší; šek se zásadně využívá toliko jako platební prostředek. Vzdor právě uvedenému – a to i vzhledem k dikci plénem Ústavního soudu přezkoumávaného zákonného ustanovení – se toto rozhodnutí dotýká (alespoň formálně) právě i šeku. To se odráží v celkové koncepci tohoto rozhodnutí, jež se argumentačně vymezuje vůči směnce a její úpravě – nebylo by ostatně ani správné, už s ohledem na aplikační praxi, vztahovat závěry Ústavního soudu v tomto rozhodnutí učiněné bez dalšího i na šek – nicméně důsledky úvah Ústavního soudu mají přiměřeně dopad i na úpravu šekového práva, ač to nebude vždy apriorně zdůrazňováno. Zákonodárcem zvolené legislativně-technické řešení je totiž stran možnosti úplného oddělení obou cenných papírů poněkud limitující.

IV.
Podmínky aktivní legitimace navrhovatelky k podání návrhu

28. Jak již bylo výše uvedeno, navrhovatelka podala návrh na zrušení citovaného ustanovení společně s ústavní stížností podle § 72 a následujících zákona o Ústavním soudu. Její aktivní legitimace se tak opírá o ustanovení § 64 odst. 1 písm. e), resp. § 74 zákona o Ústavním soudu. V souladu s těmito ustanoveními musel tedy Ústavní soud nejprve zkoumat, zda jsou podmínky pro podání takového návrhu v případě stěžovatelky (navrhovatelky) splněny. Navrhovatelka přitom k ústavní nekonformitě ustanovení § 175 o. s. ř. v ústavní stížnosti explicitně uvádí: „Zatímco žalobce měl na přípravu žaloby několik let, žalovaná [rozuměj navrhovatelka – poznamenal Ústavní soud] má tři dny na to, aby podala proti směnečnému platebnímu rozkazu námitky, a k později podaným námitkám soud nepřihlíží. Protože žalovaná předmětnou blankosměnku nepodepsala, nevěděla vůbec, o co jde, a během tří dnů musela uvést vše, co proti směnečnému platebnímu rozkazu namítá. Tím je nepochybně porušena rovnost účastníků v řízení. Proto je podle mého názoru potřeba zrušit § 175 OSŘ a směnečné řízení podřídit obecnému řízení, aby žalovaný měl možnost se řádně bránit uplatnění směnečného nároku ... Pokud si někdo půjčí částku [okolo deseti tisíc korun], asi nemá svého advokáta ani dostatečné znalosti práva a po doručení směnečného platebního rozkazu má [tři] dny na to, aby [si advokáta sehnal]

a současně, aby [pro něj] sehnal několik [tisíc korun jako zálohu]." V ústavní stížností napadeném rozhodnutí (jde tedy samozřejmě o ústavní stížnost evidovanou Ústavním soudem pod sp. zn. IV. ÚS 376/11) se v jeho relevantní části odůvodnění mimo jiné praví: „Odvolací soud tedy nesdílí názor soudu prvního stupně, že se žalovaná vznesenou námitkou nepravosti podpisu ubránila povinnosti uložené jí směnečným platebním rozkazem. Jinak pokud jde o ostatní námitková tvrzení, tak soud prvního stupně správně taková tvrzení posoudil jako neurčitá, případně opožděná, a jako taková ve svém důsledku neprojednatelná, pojmově nezpůsobilá zvrátit povinnost plnit ze směnečného platebního rozkazu." Vrchní soud tak navazuje na rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci, kdy ten ve svém rozhodnutí mj. uvedl: „Pokud žalovaná dále ve svých námitkách poukazovala na skutečnost, že uzavřela se společností FAST FINANCE, s. r. o., blíže nespecifikovanou smlouvu o půjčce bez jakéhokoliv podepsání předložené blankosměnky, pak soud takové námitkové tvrzení hodnotí jako neurčité a neprojednatelné, když z uvedené námitky není vůbec zřejmá polemika s předloženou směnkou. Za situace, kdy žalovaná v námitkách popírala pravost podpisu na předložené směnce, je ze zbytku námitek zřejmé, že fakticky netvrdí konkrétní funkci směnky (ať platební či zajišťovací) k případné blíže nespecifikované smlouvě o půjčce uzavřené se společností FAST FINANCE, s. r. o., tedy subjektem navíc odlišným od žalobce, a taktéž ani netvrdí a nekonkretizuje obsah kauzálního vztahu. Takto koncipovanou námitku tedy soud hodnotí jako zcela neurčitou a neprojednatelnou, když z námitky není zřejmé, co by vůbec mělo být předmětem řízení o takové námitce." Hovoří-li v této souvislosti oba soudy o námitkách žalované – navrhovatelky, odkazují takto na námitky, které navrhovatelka (tehdy ještě právně nezastoupená) zaslala krajskému soudu, reagujíc tak na poučení obsažené ve směnečném platebním rozkazu Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 2. 2009 č. j. 32 Cm 76/2009-14. Navrhovatelka v nich zejména uvedla: „Žalovaná nikdy nevyplnila ani nepodepsala dne 18. 12. 2001 v Dolní Poustevně blankosměnku na směnečnou sumu 30 751 Kč, jejíž velmi špatná kopie byla žalované zaslána jako příloha směnečného platebního rozkazu. Uvedená blankosměnka předaná soudu je podvod, protože se jedná o blank[o]směn[k]u celkově zfalšovanou, a to nejen z důvodů falešného podpisu, který rozhodně popírám ... Žalovaná nepopírá, že uzavřela se společností FAST FINANCE, s. r. o., Hradební 9/768, Praha 1, smlouvu o půjčce, avšak bez jakéhokoliv podepsání výše uvedené předložené blankosměnky. V příloze zasílám soudu kopie poštovních poukázek, kterými dokazuji, že předmětnou půjčku splácím."

29. Podle ustálené judikatury i literatury (srov. za všechny Wagnerová, E. a kol. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. Praha : ASPI 2007, s. 367 a násl., i Šimíček, V. Ústavní stížnost. 3. vyd. Praha : Linde, 2005, s. 230 a násl. s judikatorními odkazy tam uvedenými) navrhovatelka přitom může navrhnout ke zrušení pouze takový předpis (jeho jednotlivé ustanovení), jehož uplatněním nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti, tj. na jehož základě bylo vydáno ústavní stížností napadené rozhodnutí orgánu veřejné moci. Tato podmínka je přitom podle mínění Ústavního soudu splněna, neboť jak plyne z citací právě učiněných, jakož i z povahy řízení před obecnými soudy, z něhož ústavní stížností napadené rozhodnutí vzešlo, předmětné ustanovení zákona bylo ve věci aplikováno a podle přesvědčení Ústavního soudu je jeho aplikace způsobilá zasáhnout do práva na spravedlivý proces – jak se tomu stalo i v případě navrhovatelky – a to z důvodů, na něž sama navrhovatelka v ústavní stížnosti explicitně upozorňuje a jež budou rozvedeny níže.

30. Nad rámec právě uvedeného pak Ústavní soud v této souvislosti odkazuje na svoji vlastní judikaturu [srov. přiměřeně např. nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345)], podle níž spravedlnost musí být přítomna vždy v procesu, kterým se interpretuje a aplikuje právo. To platí i přesto, že představy o spravedlnosti jsou vlastní jen člověku jako psychofyzickému, historickému a sociálnímu fenoménu a jen člověk s ohledem na komplexnost svého vědomí a historickou kontinuitu ji může konstruovat, zpochybňovat nebo také postupně realizovat. Na tom nic nemění ani skutečnost, že ideje spravedlnosti byly mnohokrát zneužity k největším zločinům. Kdyby totiž v historickém a sociálním vývoji člověka převládla představa ztotožnění spravedlnosti s destrukcí, celá lidská společnost by se již dávno rozpadla. Lze tedy soudit, že byť jistě není jednoduše možné definovat, co je spravedlivé a co nikoliv, východisko snad přece jen spočívá v postupné analýze konfrontované s již zmiňovaným historickým a sociálním vědomím. Vladimír Čermák při takovýchto úvahách, zde parafrázovaných [srov. Čermák, V. Otázka demokracie. 4) Hodnoty, normy a instituce.

1. vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998, s. 156–157 (248 s.)], například uzavírá, že „[z]a evidentní datum spravedlnosti [je] možno obecně považovat princip *neminem leadere* …“.

31. Zmíněná východiska se přitom podle mínění Ústavního soudu musí projevit i při hodnocení vlastní aktivní legitimace navrhovatelky. Jak je patrno z výše uvedené rekapitulace, výslovně namítaný rozpor napadeného zákonného ustanovení se zásadou rovnosti účastníků se v rámci její argumentace odvíjí zejména od zmiňované třídenní lhůty (srovnej rovněž dále). Tento závěr ostatně plyne i z repliky navrhovatelky učiněné k vyjádření účastníků řízení, byť se zde formálně pozastavuje i nad zásadou koncentrace vyjádřenou v odstavcích 1 a 4 napadeného ustanovení, a to zejména v souvislosti s blankosměnkami; činí to však způsobem, kdy proti zásadě nutící směnečného (šekového) dlužníka uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá, brojí opět náhledem oné lhůty – srovnej k tomu dikci navrhovatelky: „[Zatímco] u běžné směnky [směneční dlužníci vědí], o jakou směnku se jedná ..., u blankosměnky je situace odlišná. Podle [zákona směnečného a šekového] by měl remitent či jeho právní nástupce směnku řádně předložit při splatnosti k placení, ale praxe je taková, že majitel směnky podá rovnou směnečnou žalobu a soudy tuto praxi připouští s tím, že žalobou uplatněnou směnku majitel směnky předložil k placení cestou směnečné žaloby. Žalovaný se však tímto postupem dostává do nerovného postavení. [Žalovaní mnohdy neznají] důvod doplnění, směnečnou sumu ani splatnost směnky. A během [tří] dnů [mají] podat námitky, v nichž musí uvést vše, co proti platebnímu rozkazu [namítají], [neboť] k později podaným námitkám nelze přihlížet.“ Zmíněnou lhůtu přitom navrhovatelka napadá i přesto, že námitky včas alespoň formálně uplatnit stihla, a to dokonce tak, že jedna z těchto námitek byla podle hodnocení soudu v řízení o ponechání směnečného platebního rozkazu v platnosti projednatelná (totiž námitka nepravosti podpisu navrhovatelky na předmětné směnce). Tu tedy Ústavní soud vážil, zda navrhovatelka i za této situace může neústavnost § 175 o. s. ř. dovozovat i z této jeho dílčí komponenty. Dospěl přitom k názoru, že ji dovozovat může. Opačný závěr by totiž nebyl pro svůj přepjatý formalismus udržitelný. Znamenal by, že navrhovatelka by byla v procesně výhodnějším postavení, pokud by se ani nepokusila požadavkům § 175 o. s. ř. na ni jako žalovanou kladeným dostát a následně by bez dalšího namítala například krátkost stanovené lhůty. Takovýto přístup by si ovšem podle Ústavního soudu nejen nic nezadal s absurdností bludného kruhu Hlavy XXII Josepha Hellera, kdy rovněž, přísně vzato, by za takovéto situace mohla být ústavní stížnost vyhodnocena jako nepřípustná podle § 75 zákona o Ústavním soudu, nebyla-li by nadto posouzena jako „hraný spor“, resp. jako tzv. „collusive case“ – srov. k tomu Filip, J. Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. vyd. 2., dopl. Brno : Masarykova univerzita, 2001, s. 391–392 (458 s.). Konečně by takovýto přístup ve svém důsledku znamenal omezení samotné kontroly norem; v intencích právě projednávaného případu [tedy nikoliv v rámci abstraktní kontroly ústavnosti podle ustanovení § 64 odst. 1 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu] by tak neústavnost předmětné lhůty mohl zvažovat, kromě příslušného senátu Ústavního soudu v souvislosti s rozhodováním o ústavní stížnosti, toliko soud, měl-li by kupříkladu vydat směnečný platební rozkaz, a namísto toho by postupoval v souladu s čl. 95 odst. 2 Ústavy. Takové omezení možnosti iniciovat ústavní přezkum norem Ústavním soudem však podle Ústavního soudu nemá oporu ani v zákoně o Ústavním soudu ani v ústavním pořádku České republiky a nazíráno zejména z pohledu samotné navrhovatelky by bylo lze ho vnímat jako Vladimírem Čermákem zmiňovaný evidentní rozpor se spravedlností. Přistoupil-li by tedy Ústavní soud na tento omezující výklad, vzdálil by se obecně přijímaným spravedlnostním představám a ocitl by se na prahu životu odcizené Slonovinové věže.

V.
Ústavní konformita legislativního procesu

32. Ústavní soud rovněž v souladu s § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zkoumal, zda zákon (jeho jednotlivé ustanovení), u kterého navrhovatelka namítá protiústavnost jeho ustanovení, byl přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Napadené ustanovení bylo ovšem součástí už původního znění občanského soudního řádu z roku 1963. Posouzení legislativního procesu ve vztahu k původnímu znění zákona by tedy znamenalo posuzovat soulad s již neplatnými ústavními předpisy platnými v době přijetí zákona. Vycházeje z § 66 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, podle kterého je nepřípustný návrh, jestliže ústavní zákon, s nímž je podle návrhu

přezkoumávaný předpis v rozporu, pozbyl před doručením návrhu Ústavního soudu platnosti, tak Ústavní soud uvádí, že v případě právních předpisů vydaných před nabytím účinnosti Ústavy dne 1. ledna 1993 je oprávněn přezkoumávat pouze jejich obsahový soulad se stávajícím ústavním pořádkem, nikoliv však ústavnost procedury jejich vzniku a dodržení normotvorné kompetence [srov. k tomu přiměřeně nález Ústavního soudu ze dne 27. října 1999 sp. zn. Pl. ÚS 10/99 (N 150/16 SbNU 115; 290/1999 Sb.)]. Z tohoto důvodu Ústavní soud posuzoval uvedenou proceduru pouze ve vztahu k novelám měnícím původní ustanovení, tedy k zákonu č. 238/1995 Sb., k zákonu č. 30/2000 Sb. a k zákonu č. 7/2009 Sb. Z příslušných sněmovních tisků a údajů o průběhu hlasování zjistil, že novely měnící napadený § 175 o. s. ř. byly přijaty při dodržení kvor, stanovených v čl. 39 odst. 1 a 2 Ústavy, řádně podepsány příslušnými ústavními činiteli a vyhlášeny ve Sbírce zákonů; byly tedy vydány Ústavou předepsaným způsobem a v mezích Ústavou stanovené kompetence.

VI.
Vlastní posouzení návrhu

33. Ústavní soud se zabýval tvrzeným rozporem napadeného ustanovení se zásadou rovnosti účastníků ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny, která je jako taková součástí práva na spravedlivý proces. Vyšel z toho, že zásada rovnosti účastníků řízení je zakotvena v čl. 96 odst. 1 Ústavy a jako subjektivní právo je deklarována právě v čl. 37 odst. 3 Listiny. Je jedním ze základních principů, jimiž se musí soudní řízení vyznačovat. Vyjadřuje přitom skutečnost, že účastníci řízení (strany) musí stát před soudem v rovném postavení, aniž by byla jedna nebo druhá strana jakkoli zvýhodněna. Zákon tedy musí zajistit všem stranám sporu stejné možnosti k uplatnění jejich práv; všem účastníkům musí dát možnost reálně a efektivně jednat v soudním řízení, tedy zejména vyjadřovat se k tvrzením protistrany, jakož i činit důkazní návrhy a tak podobně (srov. přiměřeně nález Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2011 sp. zn. III. ÚS 3379/10, dostupný na http://nalus.usoud.cz). Skrze nerušenou realizaci procesních oprávnění ze strany všech účastníků řízení se totiž realizuje jejich subjektivní právo na rovné postavení v rámci soudního řízení. Pokud jsou právní normou stanovené podmínky realizace procesních oprávnění některého z účastníků nedůvodně zkráceny, porušuje se tím i účastníkovo základní právo na spravedlivý proces.

34. I v těchto intencích Ústavní soud ovšem nejprve zohlednil, že přichází-li v úvahu ústavně konformní výklad napadeného ustanovení, má tento přednost před jeho zrušením [srov. k tomu například nález pléna Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 16/08 (N 203/58 SbNU 801; 310/2010 Sb.)]. Tento postup, vycházející z principu minimalizace zásahu do činnosti ostatních orgánů veřejné moci, vzal Ústavní soud v úvahu i v právě projednávané věci. Navrhovatelka totiž svým návrhem ve smyslu § 74 zákona o Ústavním soudu žádá zrušení „§ 175 OSŘ [a podřízení] směnečné[ho] řízení … obecnému řízení, aby žalovaný měl možnost se řádně bránit uplatnění směnečného nároku“. Ochrana ústavnosti – právě proto, že je existenciálně spojena mimo jiné s onou minimalizací zásahu – ovšem přistupuje i k samotnému rušení (není-li ústavně konformní výklad možný) ať již rozhodnutí orgánů veřejné moci, či právního předpisu (jeho jednotlivého ustanovení) restriktivně [srov. k tomu přiměřeně například nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2011 sp. zn. IV. ÚS 1521/10 (N 15/60 SbNU 153) nebo nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 5/96 (N 98/6 SbNU 203; 286/1996 Sb.)]. Proto musel Ústavní soud zvážit, zda je to citované ustanovení občanského soudního řádu *en bloc,* jež znemožňuje – tedy, zda vůbec a pokud ano, tak proč – směnečnému dlužníkovi bránit svá práva. Při těchto úvahách přitom nemohl nerespektovat zvláštní povahu směnky a směnečného řízení, které co možná nejvíce (alespoň za stávající právní úpravy) zohledňuje vlastnosti směnky jako cenného papíru – její oběžnou povahu; její snadná převoditelnost představuje jednu z jejích nejtypičtějších (a také vyhledávaných) vlastností (srov. k tomu za všechny například Kovařík, Z. K dokazování o pravosti podpisu směnky. Právní rozhledy, 2010, č. 8, s. 267–272). Tato vlastnost společně s její likviditou koneckonců stála u samého zrodu směnky [srov. k tomu Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice. 6. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C. H. Beck, 2011. s. 1 a násl. (642 s.)]; nebylo by tedy – bez nutnosti předkládat podrobnější historickou analýzu – podle Ústavního soudu přiměřené podřizovat směnky zcela obecnému civilnímu řízení, neboť by se tím z tohoto cenného papíru stal jakýsi „dlužní úpis“. Ostatně ani navrhovatelka svoji ústavněprávní argumentaci v tomto směru příliš hlouběji neroz-

vádí (a to ani v rámci své repliky k vyjádření účastníků řízení). Naopak ústavní stížnost lze v této souvislosti podle Ústavního soudu interpretovat tak (ostatně zmíněná replika i zjištění učiněná ze spisového materiálu Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci sp. zn. 37 Cm 419/2009 – srov. shora – tomu nasvědčují), že onou skutečností, jež ve svém důsledku způsobila porušení základního práva navrhovatelky na spravedlivý proces (resp. se na něm podílela), je navrhovatelkou vzpomenutá třídenní lhůta ve smyslu § 175 odst. 1 o. s. ř. určená zákonodárcem k podání námitek. Z výše rekapitulovaných částí odůvodnění soudních rozhodnutí přitom v této souvislosti podle Ústavního soudu plyne, že se navrhovatelka ve svých námitkách snažila namítat neexistenci pohledávky v rámci kauzální obrany. Krajský soud ovšem – co do této námitky – konstatoval, že „[žalovaná sice] ve svých námitkách poukazovala na skutečnost, že uzavřela se společností FAST FINANCE, s. r. o., blíže nespecifikovanou smlouvu o půjčce bez jakéhokoliv podepsání předložené blankosměnky, [ovšem takové námitkové tvrzení soud] hodnotí jako neurčité a neprojednatelné, když z uvedené námitky není vůbec zřejmá polemika s předloženou směnkou." S tímto hodnocením – tedy že jde o námitky opožděné a neurčité – se ve svém ústavní stížností napadeném rozhodnutí zcela ztotožnil i vrchní soud: „Odvolací soud tedy nesdílí názor soudu prvního stupně, že se žalovaná vznesenou námitkou nepravosti podpisu ubránila povinnosti, uložené jí směnečným platebním rozkazem. Jinak [ale] pokud jde o ostatní námitková tvrzení, tak soud prvního stupně správně taková tvrzení posoudil jako neurčitá, případně opožděná, a jako taková ve svém důsledku neprojednatelná, pojmově nezpůsobilá zvrátit povinnost plnit ze směnečného platebního rozkazu." Právě popsaný skutkový stav přitom vnucuje otázku – a navrhovatelka na to v ústavní stížnosti i v replice výslovně upozorňuje (srov. její tvrzení, že vůbec nevěděla, o co jde, a během tří dnů musela uvést vše, co proti směnečnému platebnímu rozkazu namítá) – zda za situace, kdy směnka již nefunguje toliko jen jako institut užívaný profesionály, ale naopak je používána i za okolností, kdy zejména směnečným dlužníkem je fyzická osoba, jež do směnečného vztahu nevstoupila se záměrem profesionální nebo podnikatelské činnosti, je lhůta tří dnů přiměřená.

35. Ústavní soud se přitom problematikou lhůt a jejich spojitostí s ústavními garancemi zabýval opakovaně, a to i v rámci řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů; budiž v této souvislosti připomenuto, že úkolem Ústavního soudu v tomto typu řízení je posoudit ústavnost napadených právních předpisů či jejich vymezených částí, eventuálně posoudit, zda je možno napadené předpisy interpretovat a aplikovat ústavně konformním způsobem.

36. Jak tedy vyplynulo z předchozích částí tohoto odůvodnění, stojí Ústavní soud před úkolem posoudit, zda třídenní lhůta dává směnečnému dlužníkovi, ať už je jeho postavení v konkrétním směnečném vztahu jakékoliv, reálnou možnost, aby mohl – zvláště s ohledem na specifika směnečného řízení – vznášet kvalifikované námitky, tj. aby ve smyslu § 175 o. s. ř. uvedl vše, co proti platebnímu rozkazu namítá. Při hledání odpovědi na tuto otázku je třeba dle mínění Ústavního soudu v prvé řadě vyjít ze smyslu a účelu existence právního institutu lhůty. K tomu přitom již Ústavní soud konstatoval, že „[jeho smyslem] je snížení entropie (neurčitosti) při uplatňování práv, resp. pravomocí, časové omezení stavu nejistoty v právních vztazích (což hraje zejména důležitou roli z hlediska dokazování v případech sporů), urychlení procesu rozhodování s cílem reálného dosažení zamýšlených cílů. Tyto důvody vedly k zavedení lhůt již před tisíci lety" [srov. nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997 sp. zn. Pl. ÚS 33/97 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.)]. Rozsah ústavního přezkumu zákonných ustanovení zakotvujících lhůty pak Ústavní soud vymezil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 46/2000 ze dne 6. 6. 2001 (N 84/22 SbNU 205; 279/2001 Sb.), kde uvedl, že v rámci kontroly ústavnosti „může pouze rušit neústavní předpisy, případně jejich části, není však jeho úkolem reparovat následky, které nastaly tím, že navrhovatel neuplatnil své právo ve stanovené lhůtě. Rušení lhůt porušuje zásady právního státu, neboť významně zasahuje do principu právních jistot, který je jednou ze základních náležitostí současných demokratických právních systémů. Lhůta sama o sobě nemůže být [podle Ústavního soudu] protiústavní. Může se však takto jevit s ohledem na konkrétní okolnosti." Protiústavnost lhůty může být konstatována teprve v dialogu s konkrétními okolnostmi posuzované věci [srov. nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 6/05 (N 226/39 SbNU 389; 531/2005 Sb.)]. Těmito okolnostmi podle Ústavního soudu jsou:

1. Nepřiměřenost (disproporcionalita) lhůty ve vztahu k ní časově omezené možnosti uplatnění ústavně garantovaného práva (nároku), případně k ní vymezenému časovému úseku omezení subjektivního práva. Zde Ústavní soud odkazuje na nález sp. zn. Pl. ÚS 5/03 ze dne 9. 7. 2003 (N 109/30 SbNU 499; 211/2003 Sb.) rušící ustanovení § 3 a 6 zákona č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, jež představovala nepřiměřené omezení vlastnického práva podle čl. 11 Listiny, tak jak jej zakazuje čl. 4 odst. 4 Listiny – v daném případě se jednalo o omezení práva užívání územních samosprávných celků k jimi získanému nemovitému majetku. Za ústavně konformní soud tehdy považoval v rozhodovaném kontextu takovou právní úpravu, jež by toto omezení zakládala pouze ve zcela nezbytném časovém rozsahu, nikoli ale lhůtu deseti let.

2. Svévole zákonodárce při stanovení lhůty (jejím zakotvení anebo zrušení). Ve smyslu tohoto hlediska posuzování ústavnosti lhůty postupoval soud ve věci sp. zn. Pl. ÚS 2/02 – nález ze dne 9. 3. 2004 (N 35/32 SbNU 331; 278/2004 Sb.), v níž za protiústavní označil zrušení tam citovaných ustanovení občanského zákoníku, jímž zákonodárce zasáhl do legitimního očekávání přesně vymezeného okruhu subjektů pouhý jeden den před uplynutím lhůty, ve které by došlo k nabytí vlastnického práva.

3. Ústavně neakceptovatelná nerovnost dvou skupin subjektů, jež je výsledkem zrušení určité zákonné podmínky uplatnění práva pro její protiústavnost, přičemž se tímto zrušením pro dotčenou skupinu subjektů v důsledku uplynutí lhůt již v důsledku derogace bez dalšího možnost uplatnění práva neotevírá – srov. k tomu dodatečné odstranění trvalého pobytu pro uplatnění restitučních nároků a s tím spojenou úpravu lhůt: nález sp. zn. Pl. ÚS 3/94 ze dne 12. 7. 1994 (N 38/1 SbNU 279; 164/1994 Sb.)

37. V návaznosti na tyto v minulosti vyslovené teze, které jsou i nyní použitelné, tedy Ústavní soud konstatuje, že předmětná lhůta jako taková nemůže být protiústavní. Je věcí úvahy zákonodárce, zda a jakou lhůtu pro realizaci práva stanoví. To ostatně není ani zpochybňováno. Ani délka lhůty však sama o sobě nemůže být podle Ústavního soudu zásadně důvodem pro její zrušení. Závěr o její (ne)ústavnosti lze učinit leda po vyhodnocení dalších kontextuálně působících okolností.

38. V souladu s výše vymezenými hledisky tedy Ústavní soud vážil, zda zmiňovaná třídenní lhůta není nepřiměřená, zda nezakládá neodůvodněnou nerovnost několika skupin subjektů a zda ji zákonodárce nestanovil svévolně. To v kontextu ústavněprávní argumentace navrhovatelky, jíž lze koncentrovat do tvrzení, že institut směnky a směnečného řízení je v případech spotřebitelských vztahů (kdy zejména existují ekonomické subjekty poskytující lidem v tíživé situaci finanční prostředky) využíván zcela nevhodně (resp. zneužíván); slouží totiž k tomu, aby zejména spotřebitelé (srov. k pojmu „spotřebitel“ rovněž dále) byli vtaženi do struktur takto vytvořených a mohli být těmi, u nichž původně hledali pomoc, dále ekonomicky „vytěženi“ či „vytěžováni“.

39. Směnečné řízení a směnky mají svého předchůdce v římských abstraktních kontraktech, které poskytovaly věřiteli výhodu režimu přísného práva – *stricti iuris*. Tento procesní režim neumožňoval soudci přihlížet k vedlejším okolnostem a zkoumal jen formální správnost uzavřeného kontraktu. Lze proto odkázat i na dílčí (obecné) konstatování Zdeňka Kovaříka [Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice. 6. přeprac. vyd. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 1 a násl. (642 s.)], že listiny osvědčující dluh vystavitele mají svůj původ v pradávnu, byť právě citovaný autor při historickém exkurzu směnečné problematiky sám akcentuje zejména křižácké války a obchodní ruch jimi vyvolaný, které podle něj stály u zrodu směnky – listina vlastností směnky se pak mezi obchodníky ustálila od 12. století. Specifika a vlastnosti s nimi spojené (směnečné závazky jsou přímé, abstraktní, bezpodmínečné, vykazují značnou formální přísnost) si směnka uchovala v podstatě dodnes; tomu ostatně odpovídá jak současná hmotněprávní úprava směnečného práva v České republice (tj. zejména zákon směnečný a šekový), která přímo vychází z unifikující Úmluvy o jednotném zákonu směnečném, dále z tzv. Úmluvy o střetech zákonů a z Úmluvy o směnečných poplatcích (všechny tři dokumenty byly podepsány 7. června 1930 v Ženevě), tak i úprava procesní obsažená v občanském soudním řádu, tedy konkrétně v jeho ustanovení § 175 o. s. ř., které od doby účinnosti občanského soudního řádu (tedy od

1. 4. 1964) nedoznalo zásadnějších změn, a to ani stran předmětné lhůty, která je stále třídenní. V důvodové zprávě[1] k zákonu směnečnému a šekovému [srov. sněmovní tisk č. 528, Národní shromáždění republiky Československé, 1948–1954, důvodová zpráva – I. Všeobecná část] se přitom v jejích úvodních pasážích praví: „... Československá republika je jedním ze států, které úmluvy podepsaly. K úmluvám přistoupil též Sovětský svaz, který převzal ženevské právo směnečné již v r. 1937, a státy lidově demokratické jako např. Polsko a Rumunsko. Směnky je i nadále v mezinárodním hospodářském styku používáno jako prostředku úvěrního, šeku jako prostředku platebního. Přijetí ženevského textu usnadňuje mezinárodní hospodářský styk, neboť odstraňuje možnost rozporů vznikajících z rozdílů mezi vnitrostátními předpisy jednotlivých států. Proto i když v našem hospodářství, sloužícím k výstavbě socialismu, směnka a šek ztratily zejména zavedením placení bez hotových peněz svůj dřívější význam, je třeba, aby směnečný a šekový styk s cizinou byl upraven stejným způsobem jako ve většině cizích států."

40. V důvodové zprávě k občanskému soudnímu řádu [srov. sněmovní tisk č. 147, III. volební období Národního shromáždění Československé socialistické republiky; 1960–1964, důvodová zpráva, Zvláštní část – Část třetí (Řízení v prvním stupni), Hlava čtvrtá – platební rozkaz)] se ke směnečnému platebnímu rozkazu lakonicky konstatuje: „Vzhledem k tomu, že se dosud používá směnek a šeků, zejména v obchodních stycích se zahraničím, přejímá osnova i institut směnečného a šekového platebního rozkazu i s koncentrační zásadou, která zde platí."

41. Z toho lze podle názoru Ústavního soudu – byť i s přihlédnutím k toliko informativnímu charakteru parlamentárií [srov. k tomu přiměřeně stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96 ze dne 21. 5. 1996 (ST 1/9 SbNU 471)] – vyvodit, že směnečné právo bylo socialistickým zákonodárcem vnímáno spíše jako reziduum, jež bylo používáno takřka výhradně v oblasti zahraničního obchodu [Ondřej Hruda k tomu poznamenává – srov. Hruda O. Třídenní lhůta k podání směnečných námitek – neobvykle tvrdý přežitek. Obchodněprávní revue, 2011, č. 8, s. 236 (234–238) – že směnka byla u nás spíše trpěna]. Možná i proto se znění § 175 o. s. ř. přidrželo třídenní námitkové lhůty, kterou znalo například i Rakousko-Uhersko (srov. § 557 odst. 1 zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění do 31. 12. 1949. Nadto lze snad vést úvahu i v tom směru, že ona třídenní lhůta – chápaly-li země socialistického tábora směnku za překonanou – byla rovněž projevem jistého antagonismu tehdejšího bipolárního světa. Považoval-li tedy zákonodárce předmětnou lhůtu za dostatečnou, nelze ji patrně – i přes naznačenou ideovou zátěž – považovat za svévolně stanovenou; vycházela z historické tradice a s její aplikací se počítalo zejména při činnosti mocenských a ekonomických subjektů centrálně plánované ekonomiky.

42. Ovšem zatímco zvláště směnečná procesní úprava prošla v západních ekonomikách značným vývojem [srov. k tomu v podrobnostech např. již výše zmiňovanou srovnávací studii O. Hrudy], česká úprava se nezměnila. Zvláště přínosné je podle Ústavního soudu srovnání s Rakouskem, a to i vzhledem k historické i kulturní blízkosti. Výše zmíněný civilní řád soudní (publikovaný v Rakousku v BGBl, rovněž pod číslem 113/1895, ve zkratce označovaný jako „ZPO") byl v roce 1979 s přijetím rakouského zákona na ochranu spotřebitelů (Konsumentenschutzgesetz BGBl. č. 140/1979, dále jen „KSchG") novelizován tak, že zmíněná lhůta byla prodloužena na čtrnáct dnů (zmíněná úprava přitom v rámci ZPO zůstala dodnes zachována – srov. aktuální stav § 555 ZPO ve znění od 1. 8. 2010). Ke zmíněnému prodloužení přitom bylo přistoupeno v souvislosti s širší úpravou používání směnek ve spotřebitelských vztazích – kromě rektadoložky vyžaduje rakouský zákon na ochranu spotřebitelů, aby se směnečný věřitel shodoval s podnikatelem ve smyslu KSchG – srov. § 11 tohoto zákona [nutno v této souvislosti poznamenat, že například zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, si – co se ochrany spotřebitele v souvislosti se směnkami týká (srov. jeho § 18) – vystačí s praxí nedoceněnou proklamací, že: „Splácí-li spotřebitel spotřebitelský úvěr prostřednictvím směnky nebo šeku nebo zajišťuje-li jimi jeho splacení, musí si věřitel počínat tak, aby byla zachována všechna práva spotřebitele, která vyplývají ze smlouvy, ve

[1] Závěry stran historické i srovnávací analýzy směnečné problematiky v tomto nálezu uvedené vycházejí z článku Ondřeje Hrudy – srov. Hruda, O. Třídenní lhůta k podání směnečných námitek – neobvykle tvrdý přežitek. Obchodněprávní revue, 2011, č. 8, s. 234–238.

které se sjednává spotřebitelský úvěr"; k tomu budiž pro úplnost poznamenáno, že dne 22. 8. 2012 projednala vláda České republiky návrh zákona, kterým by se mj. měla změnit úprava používání směnek a šeků v rámci zákona č. 145/2010 Sb.].

43. Cesta, po níž se rakouský zákonodárce vydal, přitom zcela konvenuje postupu i v jiných evropských státech. J. Kotásek [Kotásek, J. Funkce směnky a její použití u spotřebitelských úvěrů. Obchodní právo, 2002, č. 2, s. 24 (20–27)] například připomíná, že ani německý zákonodárce nepřistoupil v souvislosti s reflexí spotřebitele ve směnečných vztazích k přímému zásahu do směnečného zákona a zvolil k regulaci směnky používané spotřebitelem a podnikatelem nepřímou cestu – mj. zákon o spotřebitelských úvěrech. Pokud přitom právě uvedená opatření v právním řádu Rakouska nebo Německa Ústavní soud srovnává s úpravou v České republice, pak již jen na základě výše uvedeného musí dospět k závěru, že tato je nedostatečná. K nerovnováze mezi směnečnými věřiteli a směnečnými dlužníky přitom podle Ústavního soudu přispívá i námitková lhůta ve smyslu § 175 o. s. ř., spojená se značnou přísností výkladu zákona směnečného a šekového [srov. k tomu například dílčí poznámky Radima Chalupy týkající se zejména omezenosti přístupu směnečných dlužníků ke kauzálním námitkám; prokazování důvodnosti námitky vědomého jednání věřitele na škodu dlužníka atd. – Chalupa, R. Zneužití zajišťovací směnky. PRÁVO – časopis pro právní teorii a praxi, 2011, č. 4, s. 19–34]. Řečeno výše zmíněnými východisky předchozí judikatury Ústavního soudu, třídenní námitková lhůta ve smyslu § 175 o. s. ř. je protiústavní v dialogu s dalšími prvky právní úpravy. Nejenže směnečná hmotněprávní úprava je vysoce formalizovaná [tedy vyžaduje značnou odbornou erudici, již spravedlivě nelze očekávat u člověka bez právního vzdělání, když i mnohým praktikujícím právníkům není vlastní – srov. Kotásek, J. Funkce směnky a její použití u spotřebitelských úvěrů. Obchodní právo, 2002, č. 2, s. 22–23 (20–27)], ale je doprovázena rozkazním řízením, jež je samo o sobě specifické, a to i ve srovnání s ostatními rozkazními řízeními. Uplatnění směnečných námitek totiž mj. neznamená zrušení vydaného směnečného platebního rozkazu, resp. věcné projednání žalobního žádání, jakoby tohoto rozkazu vůbec nebylo [srov. k tomu v podrobnostech Kovařík, Z. K dokazování o pravosti podpisu směnky. Právní rozhledy, 2010, č. 8, s. 270 (267–272)]. Ve spojení s bezpodmínečnou koncentrační zásadou je tak podle Ústavního soudu navozena situace, kdy zvláště spotřebitelé v postavení směnečných dlužníků jsou vystaveni právem aprobovanému tlaku, jenž nejenže není přiměřený, ale ani ve svém důsledku nepřináší zamýšlený účel – tedy rychlost směnečného řízení. Podá-li totiž směnečný dlužník námitky, jimž právo (resp. posuzující soudce) nepřizná dlužníkem zamýšlenou relevanci a účinek, směnečné řízení se přesto prodlouží. Pozitivní právní úprava tak podle názoru Ústavního soudu přispívá k navození stavu, kdy možnost vznést námitky ve smyslu § 175 o. s. ř. vede reálně ve svém důsledku v mnoha případech jen k „pozdržení" celého řízení, aniž by představovala smysluplný prostředek obrany. Byla-li by námitková lhůta přiměřeně prodloužena, neboť třídenní námitková lhůta spojená s velmi přísným procesním řízením je i v širším evropském kontextu (nejen tedy ve srovnání s Rakouskem) ojedinělá, z pohledu směnečného věřitele by tato změna, vzhledem k rychlosti, s jakou jsou obecné soudy s to přezkoumat dlužníkovy námitky (ať už jakéhokoli charakteru), nemohla mít žádný, natož negativní, vliv. Naopak směnečný dlužník by měl skutečný prostor na konkrétní směnečný vztah – a svoji roli v něm – adekvátně reagovat.

44. Přiměřené prodloužení námitkové lhůty nadto podle Ústavního soudu zcela konvenuje i výše zmíněným principům primátu ústavněprávního výkladu před zrušením posuzovaného ustanovení právního předpisu, resp. principu minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti ostatních orgánů veřejné moci. Přistoupil-li by Ústavní soud při posuzování ústavnosti ke zrušení kterékoli jiné části ustanovení § 175 o. s. ř., popřípadě zrušil-li by celou úpravu v něm obsaženou, vyvolalo by to neproporční důsledky stran fungování celého směnečného mechanismu. Vzhledem k již několikrát zmiňované formálnosti a specifičnosti směnečného řízení má Ústavní soud rovněž za to, že nastolení alespoň částečné procesní rovnováhy mezi směnečným věřitelem a dlužníkem by nebylo možno trvale a procesně nezpochybnitelným způsobem dosáhnout ani za pomoci ústavně konformního výkladu či za podpůrného použití obecných ustanovení občanského soudního řádu souvisejících s úpravou lhůt [srov. k tomu například restriktivně vykládaný institut prominutí zmeškané lhůty podle § 58 o. s. ř., jenž je aplikovatelný i v případě předmětné námitkové lhůty – viz obdobně Kovařík, Z. Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie, 2000, č. 10, s. 17 (11–21)]. Je pak úkolem zákonodárce, nikoli Ústavního soudu, aby institut směnky a směnečného

řízení upravil způsobem odpovídajícím potřebám dnešní doby. Z výše naznačeného je přitom podle Ústavního soudu zřejmé, že stanovení delší námitkové lhůty je toliko prostředkem, který je s to vnést do směnečných vztahů jen dílčí rovnováhu, a rozhodně by změna v podobě prodloužení námitkové lhůty neměla být vnímána jako řešení dostatečné a definitivní. K právě vyslovenému apelu na zákonodárce stran reflexe vývoje používání směnky budiž ještě poznamenáno, že současná hmotněprávní i procesní úprava (srovnej například právě samotný občanský soudní řád nebo zmíněný zákon o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, a to i ve světle shora zmíněné, navrhované novely) poněkud pozapomněla na Aristotelovo učení o kauzalitě (z lat. causa) pátrající po nalezení účelu „všeho" [srovnej k tomu Aristoteles. Metafyzika. 2. vyd. Praha : Petr Rezek, 2003, 579 s.]. V pojetí práva jde přitom o onu kauzu, jež se stala (byť mnohdy implicitně) jednou ze základních myšlenek moderních civilních kodifikací a jež může být svým způsobem i součástí směnky – zde má Ústavní soud na mysli onu tzv. „nepravou akcesoritu" a „nepravou subsidiaritu", kdy pohledávka vtělená do zajišťovací směnky (ostatně samo slovní spojení zajišťovací směnka v jistém smyslu působí jako oxymóron) existuje bez ohledu na existenci zajištěné pohledávky a ona akcesorita (subsidiarita) spočívá toliko v tom, že soudy přiznávají dlužníkům proti uplatnění zajišťovací směnky obranu založenou svou podstatou na akcesoritě a subsidiaritě uplatněného práva – částečně parafrázováno podle Chalupa, R. Zajišťovací směnka. Praha : Linde, 2009, s. 49–51 (189 s.). Jde tedy o rozlišování závazků kauzálních (odkazujících na svůj hospodářský účel) a závazků abstraktních, kdy původní účel závazku není rozhodující. Skutkový stav pojící se k návrhu stěžovatelky (navrhovatelky), jenž vyústil v toto řízení před Ústavním soudem, pak podle názoru Ústavního soudu jen odhaluje v celé šíři nedostatečnost, s jakou současná právní úprava směnečných vztahů reflektuje schopnost směnky vystupovat svým způsobem s kauzou i bez ní; i v případě navrhovatelky se směnka evidentně zajišťovací povahy (tedy specificky kauzální) stala indosací závazkem takřka (srov. omezení v ustanovení § 17 čl. 1 zákona směnečného a šekového) „abstraktním". Cestou k řešení naznačeného konfliktu přitom patrně není – jak plyne i z naznačeného mezinárodního srovnání – omezení vlastností směnky činící z ní atraktivní cenný papír, ale především zavedení účinných mechanismů bránících jejímu zneužívání (srov. k tomu rovněž níže).

45. Vymezil-li tedy ve shora citované judikatuře Ústavní soud tři základní hlediska, na jejichž bázi posuzuje konformitu té které právním předpisem stanovené lhůty – tedy zda ji normotvůrce nestanovil svévolně, zda není nepřiměřená a zda neznevýhodňuje některou skupinu subjektů ve srovnání s jinou v možnosti uplatnění práva v důsledku dodatečné změny podmínek – pak v souladu se shora naznačenými závěry Ústavní soud rekapituluje, že předmětná námitková lhůta nebyla stanovena svévolně; vycházela z historické kontinuity souladné s předchozí právní úpravou mající svůj původ ještě v 19. století. Nadto v době vzniku občanského soudního řádu byla směnka používána ve srovnání s dneškem zcela okrajově, a to zásadně jen významnými mocenskými a ekonomickými entitami – u nich proto nebylo důvodu uvažovat v relaci tří dnů o nepřiměřenosti. To ovšem neplatí pro dnešní realitu tržního hospodářství, kdy je směnka uplatňována i mezi subjekty, jež zásadně nejsou v rovném postavení a které nemohou – aniž by bylo spravedlivé to od nich očekávat – vnímat směnečný vztah v celé jeho šíři a reflektovat tak případná rizika pro ně z něj plynoucí. Nově zákonodárcem stanovená přiměřená lhůta napomůže tuto výše popsanou disproporci zmírnit, a to alespoň v procesní rovině. Jak směnečný věřitel, tak směnečný dlužník budou mít zajištěnu reálnou možnost uplatnit svá práva před soudem, a tím ve svém důsledku – i v případě směnečné dlužníka – chránit své vlastnictví. Konstatoval-li totiž Ústavní soud ve své výše zmíněné judikatuře, že smyslem lhůty je omezení entropie například při uplatňování práv a snížení nejistoty v právních vztazích, pak na druhou stranu ale zmíněné omezení uplatnění práv například prostřednictvím zákonodárcem stanovené lhůty jistě nesmí vést k jejich popření, respektive k jejich vyprázdnění, zvláště jde-li o základní práva a svobody (srovnej čl. 4 odst. 4 Listiny) – v právě projednávaném případě přitom posuzovaná lhůta vlivem vývoje společenských poměrů nepřípustně (v rozporu právě s čl. 4 odst. 4 Listiny) omezuje zmíněnou možnost směnečných dlužníků bránit svá práva před soudem, a tím ve směnečných vztazích vytváří ničím neodůvodněnou nerovnost mezi směnečnými dlužníky a směnečnými věřiteli ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny.

46. Co se týká posledního kritéria, tedy posouzení toho, zda zmíněná lhůta neznemožňuje určité skupině subjektů uplatnit své právo v důsledku dodatečné změny podmínek, pak tato otázka, vzhle-

dem k charakteru posuzované lhůty, nepřipadá v úvahu, neboť tato lhůta žádnou změnu podmínek formálně ani fakticky neznamenala.

VII.
Formulace výroku derogačního nálezu a jeho právní následky

47. Součástí každého nálezu Ústavního soudu, v němž Ústavní soud dospěje k závěru, že jím posuzovaný zákon či jeho jednotlivé ustanovení je v rozporu s ústavním pořádkem, je určení dne, k němuž se zákon nebo jeho jednotlivá ustanovení zrušují. Přistoupil-li by Ústavní soud v právě projednávaném případě ke zrušení předmětné lhůty dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů bez dalšího, nastala by situace, kdy by směneční (šekoví) dlužníci nebyli v podávání směnečných (šekových) námitek jakkoli časově limitováni, což by znamenalo porušení právní jistoty jejich věřitelů a také ve svém důsledku nemožnost realizovat jakýkoli směnečný (šekový) vztah. Proto se Ústavní soud rozhodl – poměřuje vedle sebe reálné legislativně-technické možnosti zákonodárce, nutnost rozšířit prostor zejména směnečných dlužníků pro uplatnění adekvátní obrany v podobě směnečných námitek a právní jistotu směnečných (šekových) věřitelů – přistoupit ke zrušení § 175 odst. 1 o. s. ř. ve slovech „do tří dnů“ a ve slovech „v téže lhůtě“ uplynutím dne 30. dubna 2013, a to i vzhledem k výše zmíněnému návrhu zákona (sněmovní tisk číslo 686 – srov. odstavec 22 tohoto nálezu), kterým se mění občanský soudní řád a některé další zákony. Zmíněný návrh, jak již bylo řečeno, přitom počítá mj. s tím, že předmětná lhůta bude prodloužena ze tří na osm dnů. Je přitom v silách zákonodárce, aby tento návrh zákona nabyl účinnosti tak, aby předmětná třídenní lhůta byla kontinuálně nahrazena lhůtou novou.

48. Nad rámec právě uvedeného ovšem Ústavní soud apeluje na zákonodárce v tom směru, aby při určování lhůty zohlednil nejen potřebu (byť prvořadou) poskytnout prostor pro adekvátní procesní obranu (a ochranu) zejm. směnečným dlužníkům, ale aby rovněž zvážil vhodnost jisté souladnosti a vnitřní konzistence občanského soudního řízení jako takového. Zákonodárce – či přesněji a obecněji řečeno normotvůrce – by podle mínění Ústavního soudu měl při své činnosti hledět nejen na formální souladnost jím nově vytvořené právní úpravy s dosavadním (existujícím) právním řádem, ale měl by rovněž postupovat tak, aby to byl skutečně jednotlivec, kdo představuje těžiště existence společnosti uspořádané v demokratický právní stát. Proto – právě s ohledem na jednotlivce, ať už s právnickým vzděláním, či bez něj – by zákonodárce měl při hledání adekvátní lhůty ve smyslu § 175 o. s. ř. vycházet z již obvyklých a občanským soudním řádem používaných lhůt a nevnášet bez zásadnějšího důvodu do právní úpravy nová časová vymezení, jež jsou civilnímu soudnímu řízení neznámá. Tendence zbytečně nezatěžovat existující právní úpravu řešeními doposud nepoužívanými je ostatně znakem kultury legislativní techniky. S ohledem na východiska učiněná výše není v této souvislosti nezajímavé odkázat znovu na rakouského zákonodárce, který při rekodifikaci rakouského obchodního zákoníku (s účinností od 1. 1. 2007) nejenže ponechal obsah právní normy – bylo-li to možné – beze změny, ale dokonce se snažil zachovat v co největší možné míře i systematiku původní právní úpravy [lze si ostatně v tomto směru vypůjčit filozoficko-etický příměr Josefa Čapka z jeho eseje Kulhavý poutník, kdy podle něj i stromy – byť každý z nich je a chce být individualitou – přece jen věrně drží znaky druhu; srovnej Čapek, J. Kulhavý poutník : (co jsem na světě uviděl). Praha : Dauphin, 1997, s. 64 (152 s.)].

49. Konečně by chtěl Ústavní soud závěrem rovněž zrekapitulovat a zdůraznit – jak již bylo ostatně naznačeno – že navrhovatelka sama, byť žádá zrušení § 175 o. s. ř. en bloc, se argumentačně vymezuje zásadně vůči předmětné lhůtě. To lze dovodit i ze shora parafrázované repliky navrhovatelky k vyjádření účastníků. Aktuální znění § 175 o. s. ř. je přitom z ústavního hlediska podle Ústavního soudu, kromě shora vymezených částí, akceptovatelné. Zákonodárce prostřednictvím něho zakotvuje do právního řádu specifický typ občanskoprávního řízení, jehož některé zvláštní rysy (ve srovnání s ostatní úpravou obsaženou v občanském soudním řádu) jsou přijatelné právě vzhledem k jím sledovanému účelu, a to i v té části zahrnující v replice explicitně zpochybňovanou koncentraci řízení. V této souvislosti Ústavní soud zejména připomíná, že i v případě, nepřistoupí-li soud k vydání směnečného (šekového) platebního rozkazu – srovnej podmínku v návětí odstavce 1 věty prvé § 175

o. s. ř.: „Předloží-li žalobce v prvopisu směnku nebo šek, o jejichž pravosti není důvodu pochybovat, a další listiny nutné k uplatnění práva, vydá na jeho návrh soud směnečný (šekový) platební rozkaz ...“, respektive podá-li směnečný (šekový) dlužník (žalovaný) námitky, koncentrace řízení se uplatní i za této situace, ovšem podle § 118b o. s. ř. Koncentrace řízení tedy nastane tak jako tak, je jen otázkou – a zde je opět určující výše posuzovaná lhůta – kdy. Ustanovení § 175 o. s. ř. je přitom ryze procesním ustanovením, jež už proto, zcela odhlédnuto od opakovaně zmiňované formální přísnosti hmotněprávní směnečné úpravy, nemůže zohlednit, za jakých okolností konkrétní směnečný vztah vznikal. Nadto, vymezuje-li se navrhovatelka v rámci své repliky explicitně vůči blankosměnkám, pak ne zcela reflektuje, že ve stadiu žalobcova návrhu na vydání směnečného rozkazu již existuje jen směnka s požadovanými zákonnými náležitostmi; to, že vznikala například postupným doplňováním směnečné listiny, může mít relevanci právě v rámci námitek směnečného dlužníka – žalovaného (srov. k tomu § 10 čl. 1 zákona směnečného a šekového), nikoliv v koncentraci řízení samotné, ať už v podmínkách § 175 o. s. ř. nebo v podmínkách § 118b o. s. ř. [ke koncentraci řízení ve smyslu § 175 o. s. ř. se přitom Ústavní soud již vyslovil například ve svém nálezu z 26. 3. 2009 sp. zn. III ÚS 3300/07 (N 69/52 SbNU 677) tak, že se týká směnečných námitek, nikoliv však koncentrace důkazních návrhů]. Sám zákon směnečný a šekový pak požaduje, aby jak směnka cizí, tak vlastní obsahovala označení „směnka“, nikoliv například „blankosměnka“. Není rovněž náležitostí návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu, aby z něj (nebo ze směnky samotné) plynulo, proč k vystavení směnky došlo.

50. Podle Ústavního soudu tedy žádná další komponenta citovaného ustanovení (ani koncentrace řízení) alespoň prozatím nevykazuje znaky indikující nutnost jejího zrušení Ústavním soudem.

51. Ústavní soud totiž v předchozích odstavcích tohoto nálezu dostatečně deklaroval – a to zejména na základě přiměřeného mezinárodního srovnání – že současné napětí spojené se směnkami je způsobeno zejména jejich nevhodným používáním (zneužíváním) zejména vůči subjektům, po nichž nelze znalost specifické a značně rigidní směnečné úpravy spravedlivě požadovat. Lze přitom v této souvislosti pro jejich označení použít shora opakovaně zmiňovanou a právním řádem používanou legislativní zkratku „spotřebitel“. Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o ochraně spotřebitele“) přitom spotřebitelem rozumí fyzickou osobu nejednající v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého podnikání. Ustanovení § 1 shora citovaného KSchG při definici spotřebitele vychází z jeho negativního vymezení vůči protistraně – tedy podnikateli. Spotřebitel v rámci rakouského právního řádu je tedy vymezen (respektive odvozen) od podnikatele, a to tak, že vymezení spotřebitele reflektuje konkrétní právní vztah mezi ním a podnikatelem – srov. k tomu Rummel, P. (Hrsg.) Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch : mit EheG, KSchG, MRG, WGG, WEG 2002, BTVG, HeizKG, IPRG, EVÜ. 2. Band, 4. Teil, 3. Aufl. Wien : Manz, 2002, zejm. s. 175–178 (481 s.). KSchG tak mj. praví, že se týká právních úkonů, na nichž se na straně jedné podílí osoba, u níž právní úkon souvisí s provozováním jejího podnikání – tedy pro účely ochrany spotřebitele podnikatel, a na druhé straně se na nich podílí subjekt, pro něhož právě řečené neplatí (slovy zákona *„... jemand, für den dies nicht zutrifft ...“*) – tedy spotřebitel. Zmíněný důraz na tuto relaci se pak v § 11 KSchG (tedy v onom ustanovení, jež pro směnečné vztahy mezi podnikateli a spotřebiteli stanoví podmínku shody mezi podnikatelem a směnečným věřitelem a povinnou doložku „nikoliv na řad“ – srovnej k tomu shora) projevuje nejen nemožností takovou směnku indosovat, ale i tím, že směnečný věřitel je ten podnikatel, od něhož je spotřebitel odvozen. Neobsahuje-li přitom směnka zmíněnou rektadoložku nebo neshoduje-li se podnikatel s osobou, jíž má být placeno (srov. v české úpravě čl. 1 § 1 bod 6, respektive čl. 1 § 75 bod 5 zákona směnečného a šekového), neznamená to neplatnost takové směnky, ale spotřebiteli vzniká, s výjimkou v KSchG výslovně uvedenou, vůči podnikateli regresivní nárok.

52. Tato ve stručnosti parafrázovaná rakouská právní úprava je přitom podle Ústavního soudu inspirativní nejen pro přiléhavé vymezení spotřebitele (jež ve své podstatě nekoliduje s jeho vymezením v § 2 zákona o ochraně spotřebitele, a může tak sloužit jako výkladová pomůcka), ale rovněž tím, že spotřebiteli zachovává vůči podnikateli námitky v plném rozsahu a nadto pro něj udržuje případný směnečný vztah „přehledný“, neboť je v zásadě předvídatelné od koho a komu bude placeno. To vše se přitom činí způsobem, jenž směnku vzniklou ze vztahu mezi spotřebitelem a podnikatelem v zásadě nelimituje stran jejích vlastností jako cenného papíru. Je pak otázkou, zda by v souladu s nutností za-

vedení výše zmiňovaných mechanismů bránících zneužívání směnky zejména ve vztahu ke spotřebitelům neměl český zákonodárce zvolit obdobné řešení, zvláště vychází-li hmotněprávní úprava směnečného práva Rakouska z týchž ženevských úmluv (výše citovaných) jako česká.

53. Ústavní soud tedy uzavírá, že § 175 odst. 1 o. s. ř. ve slovech „do tří dnů" a ve slovech „v téže lhůtě" je v rozporu zejména s čl. 4 odst. 4, s čl. 36 odst. 1 a s čl. 37 odst. 3 Listiny, neboť zvláště směnečným dlužníkům neodůvodněně omezuje jejich možnost bránit svá práva před nestranným a nezávislým soudem, a mezi směnečnými dlužníky a směnečnými věřiteli tím zavádí neakceptovatelnou nerovnost. Proto Ústavní soud rozhodl podle § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, že se tato část ustanovení ruší uplynutím dne 30. dubna 2013. V ostatních částech návrh na zrušení § 175 občanského soudního řádu odmítl jako zjevně neopodstatněný [§ 43 odst. 2 písm. a) ve spojení s ustanovením § 43 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu].

Předseda Ústavního soudu:
JUDr. **Rychetský** v. r.

Odlišná stanoviska podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujali k rozhodnutí pléna soudci Stanislav Balík a Jiří Nykodým.

12
8591449138017
ISSN 1211-1244

Vydává a tiskne: Tiskárna Ministerstva vnitra, p. o., Bartůňkova 4, pošt. schr. 10, 149 01 Praha 415, telefon: 272 927 011, fax: 974 887 395 – **Redakce**: Ministerstvo vnitra, nám. Hrdinů 1634/3, pošt. schr. 155/SB, 140 21 Praha 4, telefon: 974 817 289, fax: 974 816 871 – **Administrace**: písemné objednávky předplatného, změny adres a počtu odebíraných výtisků – MORAVIAPRESS, a. s., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, tel.: 516 205 175, e-mail: sbirky@moraviapress.cz. Objednávky ve Slovenské republice přijímá a titul distribuuje Magnet-Press Slovakia, s. r. o., Teslova 12, 821 02 Bratislava, tel.: 00421 2 44 45 46 28, fax: 00421 2 44 45 46 27. **Roční předplatné** se stanovuje za dodávku kompletního ročníku včetně rejstříku z předcházejícího roku a je od předplatitelů vybíráno formou záloh ve výši oznámené ve Sbírce zákonů. Závěrečné vyúčtování se provádí po dodání kompletního ročníku na základě počtu skutečně vydaných částek (první záloha na rok 2012 činí 6 000,– Kč, druhá záloha na rok 2012 činí 6 000,– Kč, třetí záloha na rok 2012 činí 4 500,– Kč) – Vychází podle potřeby – **Distribuce**: MORAVIAPRESS, a. s., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, celoroční předplatné a objednávky jednotlivých částek (dobírky) – 516 205 175, objednávky-knihkupci – 516 205 177, e-mail – sbirky@moraviapress.cz, zelená linka – 800 100 314. **Internetová prodejna**: www.sbirkyzakonu.cz – **Drobný prodej** – **Benešov**: Oldřich HAAGER, Masarykovo nám. 231; **Brno**: Ing. Jiří Hrazdil, Vranovská 16, SEVT, a. s., Česká 14; **České Budějovice**: SEVT, a. s., Česká 3, tel.: 387 319 045; **Cheb**: EFREX, s. r. o., Karlova 31; **Chomutov**: DDD Knihkupectví – Antikvariát, Ruská 85; **Kadaň**: Knihařství – Přibíková, J. Švermy 14; **Kladno**: eL VaN, Ke Stadionu 1953, tel.: 312 248 323; **Klatovy**: Krameriovo knihkupectví, nám. Míru 169; **Liberec**: Podještědské knihkupectví, Moskevská 28; **Litoměřice**: Jaroslav Tvrdík, Štursova 10, tel.: 416 732 135, fax: 416 734 875; **Olomouc**: Knihkupectví ANAG, Ostružnická 8, Zdeněk Chumchal – Knihkupectví Tycho, Ostružnická 3; **Ostrava**: LIBREX, Nádražní 14, SEVT, a. s., Denisova 1; **Otrokovice**: Ing. Kučeřík, Jungmannova 1165; **Pardubice**: LEJHANEC, s. r. o., třída Míru 65; **Plzeň**: Typos, tiskařské závody s. r. o., Úslavská 2, EDICUM, Bačická 15, Technické normy, Na Roudné 5, Vydavatelství a naklad. Aleš Čeněk, nám. Českých bratří 8; **Praha 1**: NEOLUXOR, Na Poříčí 25, LINDE Praha, a. s., Opletalova 35, NEOLUXOR s. r. o., Václavské nám. 41; **Praha 6**: PPP – Staňková Isabela, Puškinovo nám. 17, PERIODIKA, Komornická 6; **Praha 9**: Abonentní tiskový servis-Ing. Urban, Jablonecká 362, po–pá 7–12 hod., tel.: 286 888 382, e-mail: tiskovy.servis@top-dodavatel.cz, DOVOZ TISKU SUWECO CZ, Klečákova 347; **Praha 10**: BMSS START, s. r. o., Vinohradská 190, MONITOR CZ, s. r. o., Třebohostická 5, tel.: 283 872 605; **Přerov**: Odborné knihkupectví, Bartošova 9, Jana Honková-YAHO-i-centrum, Komenského 38; **Sokolov**: KAMA, Kalousek Milan, K. H. Borovského 22, tel./fax: 352 605 959; **Tábor**: Milada Šimonová – EMU, Zavadilská 786; **Teplice**: Knihkupectví L & N, Kapelní 4; **Ústí nad Labem**: PNS Grosso s. r. o., Havířská 327, tel.: 475 259 032, fax: 475 259 029, Kartoon, s. r. o., Solvayova 1597/3, Vazby a doplňování Sbírek zákonů včetně dopravy zdarma, tel.+fax: 475 501 773, www.kartoon.cz, e-mail: kartoon@kartoon.cz; **Zábřeh**: Mgr. Ivana Patková, Žižkova 45; **Žatec**: Jindřich Procházka, Bezděkov 89 – Vazby Sbírek, tel.: 415 712 904. **Distribuční podmínky předplatného**: jednotlivé částky jsou expedovány neprodleně po dodání z tiskárny. Objednávky nového předplatného jsou vyřizovány do 15 dnů a pravidelné dodávky jsou zahajovány od nejbližší částky po ověření úhrady předplatného nebo jeho zálohy. Částky vyšlé v době od zaevidování předplatného do jeho úhrady jsou doposílány jednorázově. Změny adres a počtu odebíraných výtisků jsou prováděny do 15 dnů. **Reklamace**: informace na tel. čísle 516 205 175. V písemném styku vždy uvádějte IČO (právnická osoba), rodné číslo (fyzická osoba). **Podávání novinových zásilek** povoleno Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Jižní Morava Ředitelství v Brně č. j. P/2-4463/95 ze dne 8. 11. 1995.